

ANALIZA POTENȚIALULUI DE MAJORARE A COMERȚULUI INTRAREGIONAL ÎN ȚĂRILE EUROPEI DE SUD-EST

Nicolae BADAN

Catedra Economie Generală și Relații Economice Internaționale

It is clear that we cannot know today, with any degree of certainty, whether trade in S.E.E. region can actually increase in the future. Since several S.E.E. countries have registered an increase in intra – S.E.E. export in recent years, this could lead to the conclusion that the stability Pact of trade liberalization initiative has indeed stimulated trade with neighboring countries.

Even if the S.E.E. region, however we define it, today does not qualify as an economically integrated region, this does not mean that trade liberalization will not be beneficial and will not lead to its greater integration in the future.

Sistemul regional și mondial al comerțului e încă departe de a fi perfect, aceasta reieșind din tendințele statelor de a intra în negocieri ulterioare pentru revizuirea regulilor existente.

Cu referire la țările din regiunea Europei de Sud-Est (ESE), vom încerca să stabilim factorii ce determină fluxurile comerciale din regiune și perspectivele comerțului intraregional.

1. Dependența de drum. Geografia și nivelul de dezvoltare economică au o oarecare importanță, dar pentru țările ESE sunt mai importante legăturile istorice, caracteristicile comerciale moștenite și dependențele de drum. Considerațiile economice nu sunt, probabil, cele mai importante sau nu cele mai relevante pentru fluxurile comerciale între țările ESE. Ca și în trecut, până la 1989 și pe parcursul anilor '90 caracteristicile comerciale ale regiunii ESE au fost considerabil influențate de factorii noneconomici, adică de factorii politici. Se pare că această tendință se va păstra și în viitor. Pot fi aduse mai multe exemple din istoria recentă a țărilor ESE pentru a confirma această afirmație sau pentru a dovedi importanța fundamentală a determinantelor de caracter politic și istoric în ESE (probabil, și în alte regiuni). Întrebarea cu privire la existența potențialului de sporire a comerțului regional în ESE nu pare a fi cea mai relevantă, precum acești factori noneconomici par a fi jucat un rol prea important.

2. Implementarea la timp a măsurilor cu stimulare politică. Un alt factor ce a influențat caracteristicile comerciale ale țărilor ESE în trecutul nu prea îndepărtat este implementarea diferitelor măsuri politice privind liberalizarea comerțului în momente diferite de timp. Concluzia principală rezidă în aceea că acțiunile necoordonate în acest domeniu pot duce la rezultate nesatisfăcătoare, cel puțin în perioada de scurtă durată. Orientarea comercială a țărilor ESE pentru care importanța comerțului regional este scăzută – Albania, Bulgaria, România – a fost determinată de unele măsuri de liberalizare a comerțului implementate de UE cu mult mai devreme. În acest fel, a devenit posibilă schimbarea, în anii '90, a destinației exporturilor preponderent spre UE, iar Memorandumul de Înțelegere cu privire la Liberalizarea Comerțului în ESE a fost semnat abia în 2001. Albania la fel a avut acces la piețele UE pe parcursul unui timp mai îndelungat comparativ cu alte țări ESE, dat fiind că ea a semnat Acordul cu privire la Cooperarea Economică și Comerț cu UE încă în anul 1992. Celelalte patru țări din ESE – fostele părți ale Iugoslaviei – au primit preferințe comerciale de la UE cu mult mai târziu (unele în 1996-1997, altele, ca Serbia și Muntenegru, abia în noiembrie 2000). Nu este surprinzător faptul că Moldova este o țară din ESE cu relații comerciale minime cu UE, fiind integrată tradițional în economia fostei URSS. În plus, acordul de Parteneriat și Cooperare încheiat cu UE oferă preferințe comerciale mai limitate comparativ cu cele acordate altor țări participante la Procesul de Stabilizare și Asocieră.

3. Alți factori de caracter autonom. Damijan și Masten (2002), determinând factorii ce influențează asupra fluxurilor comerciale după introducerea liberalizării comerțului, au avut în vedere „factorii autonomi”. Conform acestor autori, pe exemplul Sloveniei s-a dovedit că liberalizarea comerțului poate necesita timp considerabil, iar acordurile de comerț liber pot depinde de timp. Imediat după punerea în vigoare a ACL, factorii cu caracter autonom pot fi destul de importanți, deoarece ei pot stimula sau bloca extinderea fluxurilor bilaterale comerciale. Cu alte cuvinte, mecanismul de extindere a comerțului bazat pe reducerea tarifelor nu va acționa imediat, efectul lui fiind unul mult întârziat. Unii factori specifici ce pot influența definitiv tendințele comerțului din regiune ESE au fost deja menționați, alți factori cu caracter autonom pot necesita

investigație mai aprofundată, dat fiind că ei pot fi importanți pentru determinarea fluxurilor comerciale ale țărilor ESE.

Importanța comerțului regional. În pofida faptului că în prezent regiunea ESE este și mai puțin integrată decât în anul 1991, unele legături economice moștenite din trecut, anume – de la fosta Iugoslavie, s-au păstrat. Acest fapt sugerează importanța generală a caracteristicilor dependente de drumul geografic, moștenite istoric, care au supraviețuit și în urma condițiilor deosebit de dure, cum au fost condițiile în Țările Balcanice din anii '90. Pentru o grupă de țări – îndeosebi Bosnia și Herțegovina, Macedonia, Serbia și Muntenegru – comerțul în interiorul regiunii ESE și-a păstrat importanța în pofida dezintegrării, impunerii barierelor comerciale și noncomerciale și conflictelor îndelungate de-a lungul anilor '90. Cele mai recente tendințe în caracteristicile comerciale ale ESE confirmă importanța piețelor regionale, mai ales pentru statele nou-apărute în urma dezintegrării fostei Iugoslavii.

Impactul Memorandumului de Înțelegere cu privire la Inițiativa Liberalizării Comerțului. Precum mai multe țări ale ESE au înregistrat în ultimii ani o majorare a exporturilor în limitele ESE, acest fapt ar putea duce la concluzia că inițiativa de liberalizare a comerțului prevăzută de Pactul de Stabilizare într-adevăr a condus la stimularea comerțului cu țările vecine. Dar, orientarea tot mai accentuată spre piețele ESE la fel reflectă și unele probleme structurale mai adânci, asociate cu competitivitatea limitată a economiilor țărilor ESE pe piețele UE. În mai multe cazuri, exporturile în regiunea ESE au fost condiționate în mare parte de incapacitatea țărilor ESE de a exporta mai mult în UE, decât de reducerea barierelor comerciale în ESE. Pe de altă parte, Memorandumul de Înțelegere privind Liberalizarea Comerțului nu a avut nici o influență asupra comerțului regional al Albaniei, Bulgariei și României. Așa o experiență variată presupune că inițiativa de stimulare a comerțului intraregional este condamnată la eșec dacă măsurile preliminare politice de liberalizare a comerțului în UE deja au cauzat o reorientare majoră a țărilor ESE spre UE. Din aceste considerente, inițiativele politic necoordonate în domeniul liberalizării comerțului nu pot da rezultate predictibile, cel puțin nu într-o perioadă de scurtă durată.

Spre o uniune vamală? În prezent, liberalizarea comerțului este realizată în baza unor acorduri comerciale bilaterale între țările ESE. Ca o alternativă mai sincronizată și mai eficientă a comerțului liberalizat în regiune ar putea fi o uniune vamală, care, suplimentar la crearea unei zone de comerț liber, ar putea crea un perimetru pentru aplicarea unui tarif unic extern. Spre regret, aceste opțiuni nu sunt realiste din considerente politice. Michalopoulos (2002) a subliniat acest fapt, afirmând că acordurile necoordonate de comerț liber cu introducerea diferitelor categorii de produse, grade de preferințe, reguli de origine etc. sunt „inițiative de dezastru”. Totuși, semnarea Memorandumului de Înțelegere în anul 2000 a fost utilă, deoarece prin el s-au introdus unele standarde în privința acordurilor existente și viitoare în domeniul comerțului liber în ESE. Luându-se în considerație situația politică fragilă în ESE în acele timpuri, când chiar cooperarea regională se accepta cu suspiciuni majore din partea unor țări, s-a atins maximumul posibil. Ceea ce au propus recent Messerlin și Miroudot (2003) este o soluție ce nu va diferi considerabil de o uniune vamală, dar ar putea evita implicațiile ei politice negative. Ei au propus armonizarea tarifelor Celei Mai Favorizate Națiuni (CMFN) între țările ESE, mai ales luându-se în considerație faptul că diferențele deja nu sunt atât de mari. Procesul de convergență a tarifelor (CMFN) ar putea fi lansat și toate țările ar putea utiliza un tarif egal cu tariful CMFN plus 5% puncte pentru a crea un tarif extern „aproape unic”. Această soluție ar putea reduce riscurile deflecției comerțului, anume: riscul preferinței comerțului cu cea mai favorizată țară cu cel mai scăzut tarif extern în ESE și, în acest fel, s-ar putea majora efectele pozitive ale liberalizării comerțului.

Compensarea efectelor inegale ale liberalizării comerțului. Efectele negative posibile ale liberalizării comerțului pentru unele țări ESE, descrise într-un studiu elaborat de Banca Mondială, trebuie să fie considerate cu toată seriozitatea în întregul context al măsurilor UE în regiune. Dacă țările mai puțin dezvoltate pot să piardă mai mult de la liberalizarea comerțului din cauza efectelor negative ale distribuirii sau pierderii veniturilor vamale, ele ar trebui să primească compensații mai mari, comparativ cu celelalte țări ale ESE, prin intermediul programelor oficiale de asistență.

Efectele generale pozitive ale liberalizării comerțului. Chiar dacă regiunea ESE, independent de definiție, nu poate fi numită o regiune economică integrată, aceasta nu înseamnă că liberalizarea comerțului nu va fi de folos și nu va duce la o integrare mai amplă în viitor. Independent de potențialul economic de dezvoltare a comerțului în ESE, liberalizarea comerțului poate avea un număr de efecte pozitive, atât politice, cât și economice. Evident, argumentul politic pentru promovarea liberalizării comerțului este important.

După conflictele militare costisitoare ale anilor '90, cooperarea regională în ESE – prin formarea unor legături economice mai strânse, prin reducerea tarifelor în comerțul reciproc – are un rol foarte important, cu mult mai important decât în alte regiuni ale Europei. Liberalizarea comerțului va avea și efecte economice pozitive. Chiar dacă toate țările ESE au depus eforturi majore pentru a orienta exporturile spre țările UE, acest lucru nu întotdeauna a fost posibil, iar găsirea unei alternative, găsirea unor piețe mai liberalizate în regiunea ESE este un factor favorabil pentru performanța exporturilor.

Bibliografie:

1. Balkans Political Economy: Crisis, Policy and Business. - Sofia: Institute for Market Economy, 2002.
2. Bartlett Wl. Regional cooperation and economic development in South East Europe: Obstacles and opportunities. Paper presented at the Second EACES Dubrovnik conference, Inter-University Centre, 10-12 April, 2003.
3. Bianchini St. and Uvalic M. The Balkans and the Challenge of Economic Integration Regional and European Perspectives. - Ravenna: Longo Editore, 1997.
4. Gligorov Vl. Trade in the Balkans // WIIW Monthly Report (Vienna). - 1997. - No3.
5. Damijan J. and Masten I. Time-dependent efficiency of Free Trade Agreements: The Case of Slovenia and CEFTA Agreement, LICOS Discussion Paper no.117/2002, Katholieke Universiteit Leuven, Licos Centre for Transition Economies.

Prezentat la 02.07.2007